

УДК 130.2:[355.233:323.1(477)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.60.15>

УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОСОФІЯ У РІЧИЦІ БАЗОВОГО АТРАКТОРА УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Людмила Непіпенко

Національна академія Національної гвардії України,
гуманітарний факультет, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
майдан Захисників України, 3, 61001, м. Харків, Україна

Стаття присвячена висвітленню ролі української історіософії в контексті базового філософського атрактора у процесі формування національної та громадянської ідентичності майбутніх офіцерів Національної гвардії України. Визначено теоретико-методологічну та соціально-практичну значущість дослідження проблеми. У *теоретико-методологічному аспекті* актуальним є світоглядне й політико-ідеологічне значення методологічних досягнень української історіософії та посткомуністичний вимір проблеми. Акцентовано увагу на новому підході до осмислення соціальної і культурної ідентичності як багатовимірного феномену, що формується через призму історичної свідомості, національних культурних кодів і ціннісних орієнтирів, політичних прагнень та ідеалів. Наголошено, що визначальним чинником для формування національної та громадянської ідентичності є «конструювання історії», яке включає вибір, інтерпретацію та трансляцію історичних подій і наративів, що служать підґрунтям для колективної пам'яті. Зауважено, що розробка концепції базового атрактора, як структурного принципу розвитку ідентичності, є інноваційним підходом, який дозволяє переосмислити роль національних наративів у трансформаційних процесах суспільства. Це створює основу для подальших наукових розвідок у сфері дослідження стійкості національних ідентичностей та їхнього впливу на соціальну динаміку. У *соціально-практичному аспекті* актуальність звернення до досліджуваної проблеми обумовлюється необхідністю подолання потужного негативного зовнішнього чинника, що становить загрозу загальноукраїнській національній та громадянській ідентичності. Підкреслено, що, окрім усього іншого, гібридна агресія РФ має на меті дестабілізацію національної ідентичності України. Активно маніпулюючи історичними міфами та наративами, російська пропаганда спрямована на формування уявлень про штучність української національної ідентичності та історії, посилення внутрішньої напруги, руйнування соціальної згуртованості та примноження ризиків розколу суспільства, створення підґрунтя для подальших дестабілізуючих процесів. Зазначено, що утвердження української національної та громадянської ідентичності є важливою складовою забезпечення національної безпеки України. Значення національної та громадянської ідентичності полягає у здатності слугувати об'єднавчим фактором для суспільства, створювати стійкі механізми соціальної інтеграції та сприяти формуванню стратегій протидії деструктивним зовнішнім впливам. Констатується, що отримані висновки дослідження мають практичний потенціал для створення комунікаційних стратегій, що сприятимуть подоланню наслідків інформаційної агресії та зміцненню національного суверенітету. Підсумовано, що враховуючи важливість забезпечення ефективної підготовки військових кадрів, які здатні реагувати на зовнішні загрози та забезпечувати національну безпеку в умовах сучасних соціокультурних і політичних трансформацій, впровадження знань з української історіософії у навчально-виховний процес НА НГУ є одним із дієвих інструментів формування національної та громадянської ідентичності майбутніх офіцерів Національної гвардії України. Методологічне підґрунтя дослідження склали принципи міждисциплінарності, наукової об'єктивності, історизму, системності, розвитку, детермінізму та соціального гуманізму. У процесі підготовки статті були використані загальнонаукові методи дослідження (когнітивний аналіз і синтез, індукція, дедукція, порівняння), а також такі методи, як теоретичний аналіз джерел з проблеми, історико-генетичний, інтерпретаційний, метод кейс-стаді, прагматичний, структурно-функціональ-

ний, метод з відтворення вузлових віх у процесі філогенезу української та російської культур. Для досягнення поставленої мети було використано наступні підходи, що найбільше відповідають специфіці предмета дослідження: цивілізаційний, синергетичний, системний, діалектичний, соціокультурний, діяльнісно-аксіологічний.

Ключові слова: історіософія, атрактор культури, базовий філософський атрактор, ідентичність, національна ідентичність, громадянська ідентичність.

На сучасному етапі соціокультурної еволюції українського суспільства проблема історіософського осмислення минулого в аспекті відновлення історичної справедливості, повернення українцям права на самовизначення та розуміння унікальності власної культури, історії та мови як важливих складових конституювання національної та громадянської ідентичності набуває принципової актуальності. В умовах триваючої гібридної агресії, інтенсивних інформаційних впливів і зростання глобалізаційних викликів питання національної самоідентифікації виступає одним із ключових чинників збереження суспільної цілісності, політичної стабільності та гарантування національної безпеки.

Українська історіософія у річищі базового атрактора утвердження національної та громадянської ідентичності виступає інтелектуальним механізмом критичного переосмислення історичних наративів, подолання імперських і колоніальних дискурсів, конструювання історичної пам'яті та зміцнення національної гідності. Інтерпретація минулого не лише як культурної спадщини, а як активного чинника суспільної трансформації постає необхідною умовою консолідації політичної нації, в якій різноманіття ідентичностей поєднується з прагненням до спільного історичного проекту майбутнього. Звернення до проблем української історіософії актуалізує цінності демократії, права і свободи як органічні складові історичного розвитку української спільноти, формуючи підґрунтя для утвердження зрілої громадянської свідомості та стабільного демократичного державотворення, інтегруючи український досвід у ширший європейський і світовий контекст цивілізаційного розвитку.

Історіософія, що у радянський період перебувала поза межами офіційної науки, здобула визнання й активне поширення в українському науковому дискурсі після репринтного видання у 1991 р. праці видатного українсько-американського науковця О. Прицака «Історіософія та історіографія Михайла Грушевського» [1]. У цілому складно переоцінити значення методологічних і концептуальних підходів О. Прицака в осмислення схеми історії України, вплив на динаміку розвитку сучасної української історіографії [2; 3].

Упродовж останніх десятиліть проблематика української історіософії, переосмислення національного історичного досвіду та формування ціннісно-світоглядних орієнтирів у контексті утвердження національної і громадянської ідентичності стала предметом зростаючого наукового інтересу. Концепту історіософії, її основній вихідній методологічній настанові як теоретичному осмисленню минулого та дієвому інструменту його поєднання з сучасним і майбутнім української державності присвятили свої праці В.О. Артюх [4–7], К.В. Кислюк [8; 9], В.А. Потульницький [10], Ю. Барабаш [11], І. Захара [12], М.О. Малиновський [13], С.Я. Рачук [14]. У площині осягнення історіософії як смислової матриці, що структурує ідентичнісні наративи українського націєтворення, забезпечуючи теоретичне підґрунтя для інтерпретації історичного досвіду в координатах національної суб'єктності важливим джерелом виступає двотомна антологія «Українська історіософія (XIX–XX ст.)» [15; 16].

У межах гуманітарної міждисциплінарності, що інтегрує історичні, філософські, політологічні, соціологічні та культурологічні методи дослідження, феномен української

цивілізаційної ідентичності осмислюється як складне й багаторівневе явище в працях провідних українських науковців Я.С. Калакури, О.О. Рафальського, М.Ф. Юрія [17; 18; 19]. Застосування цивілізаційного, антропологічного та соціокультурного підходів дозволяє простежити витоки, етапи формування та сучасну динаміку української цивілізаційної ідентичності, розглядаючи її крізь призму ціннісних матриць, історичної пам'яті, символічних кодів і структур повсякдення, що визначають специфіку українського культурного простору. Автори репрезентують системний підхід до вивчення історико-культурного й ментального підґрунтя української ідентичності, що дозволяє розглядати їх як важливі джерела для осмислення історіософії в річищі її ідентифікаційної функції в контексті сучасної безпекової, освітньої та гуманітарної політики України. Важливим внеском в осмислення динаміки української національної ідентичності та її залежності від історичних наративів є фундаментальні праці Я. Грицака [21–22]. Особливу увагу автор приділяє аналізу впливу імперських контекстів на розвиток української ідентичності (зокрема, західному її виміру), підкреслюючи необхідність критичного переосмислення національного минулого для консолідації сучасного українського суспільства. Серед наукових студій, присвячених глибинним витокам української національної свідомості, ментально-етнічним трансформаціям української ідентичності в період перебування українських земель у складі російської імперії та Габсбурзької монархії привертають увагу праці вітчизняних дослідників Я.В. Верменич [23], І. Гирича [24], відомого історика, директора Канадського інституту українських студій Альбертського університету Зенона Когута [25]. Вагоме теоретико-методологічне підґрунтя у контексті осмислення ролі історіософії в конструюванні національної та громадянської ідентичності становлять ґрунтовні праці Л.П. Нагорної, в яких українська соціокультурна ідентичність розглядається крізь призму історичної пам'яті та історичної культури [26–28]. У площині української історіософії на особливу увагу заслуговує й ґрунтовне міждисциплінарне дослідження феномену історичної пам'яті за загальною редакцією Ю. Шаповала [29] завдяки поглибленому аналізу способів, через які історичні наративи, комеморативні практики та символічно навантажені простори впливають на процеси утвердження як національної, так і громадянської ідентичності.

Комплексному науковому дослідженню історико-культурних засад феномену української ідентичності у взаємообумовленості таких її складників як національного, етнічного, а також ідентичності держави та країни присвячена монографія М.Т. Степико [30]. Міждисциплінарний підхід до осмислення ідентичності як історико-культурного феномена, вкоріненого у регіональній специфіці репрезентує дисертація О.В. Титар [31]. Історико-філософському аналізу властивостей українського менталітету, феномену національної ідентичності, впливу трансформацій українського суспільства на формування національної ідентичності українського народу присвячене дисертаційне дослідження Поліщука Р.М. [32]. Загалом проблема української ідентичності, як складного і багатогранного феномену, у контексті культурно-історичної динаміки та сучасних трансформацій стала предметом пильної уваги дослідників, серед яких Л.П. Саракун [33–35], С. Римаренко [36], О.М. Розумний [37], С.Т. Онуфрів [38; 39], К. Костянтин [40]. Особливої уваги заслуговує дисертація О.В. Дедуша, у якій уперше у вітчизняній науці представлено комплексне історіографічне дослідження вивчення української національної ідентичності в кінці ХХ – на початку ХХІ ст., простежено генезу наукового студіювання поняття «ідентичність», висвітлено класичні та модерні теорії, підходи до осмислення процесів ідентифікації націй, проаналізовано етапи еволюції наукової думки щодо проблем української ідентичності [41].

Сучасні виклики, зумовлені реаліями воєнно-політичної ситуації в Україні, ще більше актуалізували проблему утвердження національної та громадянської ідентичності

як одного з ключових чинників збереження державності, протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам, а також забезпечення національної безпеки. Підтвердженням цього є прийняття саме під час повномасштабного вторгнення рф Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (грудень 2022 р.) [42]. Логіку практичної реалізації положень цього закону розгортає «Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року», схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. [43; 44]. У науковому дискурсі проблема державної політики у сфері ідентичності в умовах війни знаходить концептуальне осмислення в низці праць. Зокрема, Т. Бевз аналізує процеси концептуалізації ідентичності українства в офіційних державних документах [45]. Н.В. Заяць розглядає політико-правову сутність ідентичності та національної ідеї у річичі розбудови громадянського суспільства [46]. В.А. Кириленко зосереджується на законотворчих механізмах правового забезпечення формування української національної ідентичності, вимог до національної консолідації в умовах правового режиму воєнного стану [47]. В.А. Ліпкан, спираючись на міждисциплінарні підходи та концепції дослідження держави в умовах нелінійного розвитку в межах відповідного геостратегічного ландшафту, вперше науково обґрунтовує теоретичну модель державної ідентичності як засадничого чинника реалізації Української державності, забезпечення її безпеки й стійкості в умовах гібридної війни, внутрішніх загроз і глобальних викликів [48]. Проблематиці формування ідентичності в умовах воєнних викликів та її впливу на забезпечення національної й міжнародної безпеки присвячені праці О.А. Неймарк [49], П.В. Горінова і Р.Г. Драпушка [50], С.Г. Денисюк та Я.Ф. Фокіна [51], І.І. Колосовської [52]. Динаміка колективних ідентичностей в Україні та специфіка формування ідентичності її населення в контексті російської агресії та умов гібридної війни становлять важливий об'єкт сучасного міждисциплінарного наукового дискурсу і поглибленого аналізу у працях О.М. Кіндратець і Т.І. Сергієнко [53], С. Здіорука і М. Палінчака [54], С. Яремчука, В. Дияка, К. Тушко [55], А. Сардака [56], К.О. Голденштейн [57].

Окремі уваги заслуговують дослідження прикладного характеру, спрямовані на розв'язання проблеми формування ідентичності в системі сучасної освіти та виховання, де ідентичність постає як динамічне утворення, тісно пов'язане з освітнім змістом, педагогічними технологіями й актуальним соціокультурним контекстом. Одним із помітних наукових напрацювань у межах цієї проблематики є колективна монографія за загальною редакцією К. Журби та О. Рейпольської, присвячена теоретико-методичним засадам та особливостям формування національної і громадянської ідентичності в контексті сучасного педагогічного дискурсу [58]. Проблема зв'язку освітнього середовища, ідентичності політики та національної безпеки України порушують М. Галів і О. Свійонтик [59]. Потенціал філософії у формуванні української ідентичності у здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану висвітлює К.М. Кириленко [60]. Не обмежуючись виключно освітньою сферою, К.О. Голденштейн досліджує символічні засоби впливу на політику ідентичності, що має прикладне значення для розробки змісту навчальних програм ціннісно-орієнтованого спрямування [61]. Трансформацію освітніх підходів щодо формування української національної ідентичності у здобувачів освіти у зв'язку з актуальними викликами – війною, міграцією, змінами в соціальній структурі розглядає Н. Давидюк [62]. Проблематика формування національної ідентичності особистості в закладах освіти безпекового профілю знайшла відображення у наукових тезах Т. Конівської та Л. Вербицької [63].

У цілому, аналітичний огляд наукової літератури засвідчує, що проблема формування національної та громадянської ідентичності крізь призму української історіософії

активно досліджується в межах міждисциплінарного наукового дискурсу, однак переважно в загальному філософському, історичному, культурологічному, політичному та освітньому контекстах. Водночас безпосередня роль української історіософії як базового атрактора у специфічному контексті військової освіти та виховання – передусім у формуванні світоглядних і морально-ціннісних орієнтацій майбутніх офіцерів Національної гвардії України – залишається недостатньо дослідженою. Це актуалізує потребу подальшого концептуально-практичного осмислення історіософських наративів як стратегічного ресурсу формування та утвердження національної та громадянської ідентичності, консолідації суспільства та зміцнення національної безпеки.

Метою статті є дослідження функціональної ролі української історіософії як базового філософського атрактора, що визначає процес формування і утвердження національної та громадянської ідентичності майбутніх офіцерів Національної гвардії України; висвітлення впливу знань з української історіософії на розвиток історичної свідомості та еволюцію морально-ціннісних орієнтацій особистості військовослужбовців, що є ключовими складовими підготовки військових лідерів, здатних ефективно забезпечувати національну безпеку і стабільність держави в умовах сучасних глобальних та внутрішніх викликів.

Сьогодні термін «історіософія», що виник у XIX ст., стабільно утвердився у філософському та історичному знанні України, попри відсутність усталеного універсального визначення. Проте лише після здобуття державної незалежності це поняття інституалізувалося в науковому обігу вітчизняної гуманітаристики, набувши системної методологічної функції. До того його вживання обмежувалося переважно філософськими, історичними, суспільно-політичними та публіцистичними працями української діаспори [9, с. 9–10; 13, с. 14–17].

Посилений науковий інтерес до проблематики історіософії зумовлений необхідністю глибшого осмислення цивілізаційної специфіки українського історичного шляху, актуалізацією потреби в ідентифікації власної культурно-цивілізаційної самобутності, а також прагненням до концептуального осягнення внутрішніх механізмів історичного розвитку. Такий підхід набуває особливої значущості в контексті потреби формування стратегічного бачення національного поступу, розв'язання ключових завдань демократизації, модернізації та консолідації українського суспільства як політичної нації.

Історіософія розглядається як філософська рефлексія над історією, спрямована на виявлення її смислових констант, закономірностей перебігу та внутрішньої логіки трансформацій. Вона охоплює теоретичне моделювання історичного процесу, включаючи його структурні схеми, періодизаційні рамки, типологію соціокультурних формацій і механізми інституційного розвитку. Історіософія не лише осмислює минуле як культурно-політичний феномен, але й виконує світоглядну функцію, формуючи засадничі орієнтири для розуміння національного шляху, виявлення провідних ідей суспільного поступу. Як онтологія історичного буття, історіософія має вагоме практичне значення, адже функціонує не лише як інструмент ретроспективного аналізу, а й як ціннісне-настановна парадигма, що відіграє визначальну роль у формуванні історичної свідомості, політичної культури та колективної ідентичності нації [9, с. 30, 35; 20, с. 14–15; 12, с. 90, 91, 94, 95].

Вкоріненість у національному контексті становить онтологічну ознаку історіософського знання, оскільки саме національна традиція надає йому ціннісного вектору та змістовного наповнення. У межах історіософії цілком допустимими є вияви ірраціональності, емоційно-етичного осмислення минулого, а також політико-ідеологічної інтерпретації, що формуються в результаті переживання історії як елемента культурної ідентичності. У цьому контексті українська історіософія постає як інтерпретативна парадигма, що визнає

специфіку національного світогляду, зокрема «кордоцентричну» ментальність як стрижневу характеристику українського способу історичного самопізнання. Вона акцентує на політико-культурній самотності українського історичного досвіду, розглядаючи його не лише як частину всесвітнього процесу, а як автономне джерело смислів, яке формує унікальний простір цінностей, наративів та ідентичностей [9, с. 38, 249–251; 13, с. 17–20].

Історіософія, перебуваючи у складному діалозі з історичною наукою, формує з нею відношення методологічного перетину, що виявляється у використанні емпіричних даних для філософського аналізу історичних процесів. Залучаючи фактичний матеріал, вона водночас трансцендує за межі суто емпіричного, прагнучи осмислити глибинні смисли історії, її телеологію та ціннісну орієнтацію. Зацікавленість культурною самотністю власного народу, рефлексія над історичною долею та ідеями, що визначають національний поступ, зближують історіософію з філософією національної ідеї. У цьому контексті історіософія постає не лише як інтерпретативні межі осмислення минулого, а й як концептуальний простір, у якому здійснюється ціннісна артикуляція колективного буття, що сприяє формуванню національної самосвідомості та стратегічного бачення майбутнього.

Зважаючи на національно-ідентифікаційну природу історіософії, особливої уваги потребує вияв принципових розбіжностей між українською та російською історіософськими традиціями [8; 9, с. 21; 13, с. 18]. На відміну від дискурсу української історіософії, що формувався в руслі обґрунтування, утвердження і захисту національної ідентичності, легітимації державотворчих процесів і культурної самотності, російська історіософія значною мірою функціонує як засіб інструменталізації імперської та неоімперської ідеології. У сучасному геополітичному контексті російська історіософія продукує наративи, що обґрунтовують особливу «цивілізаційну місію» рф як центру євразійської культури, водночас ставлячи під сумнів легітимність української державності, культури та історичної суб'єктності. Такі історіософські конструкції формують когнітивну рамку, у межах якої виправдовується агресія проти України як «історичне повернення» або «відновлення єдності». У цьому контексті російська історіософія виконує не лише інтерпретаційну, але й мобілізаційно-пропагандистську функцію, легітимуючи насильницькі дії через апеляцію до суб'єктивно-спекулятивних ідей про «історичні права» та міфів про «один народ». Тим часом українська історіософія протистойть меншовартісним трактуванням вітчизняної історії, нав'язаним через парадигми зовнішнього історичного домінування (найчастіше польського та російського), виступає засобом інтелектуального опору, що артикулює правові, моральні та культурні підвалини української ідентичності, політичної суб'єктності та цивілізаційного самовизначення. Звідси історіософія у XXI ст. постає не лише як філософське осмислення історії, а й як інструмент ідеологічної боротьби, що здатен як сприяти гуманітарній безпеці, так і, у випадку її маніпулятивного використання, ставати фактором ескалації воєнних конфліктів.

Тим самим, історіософія, як один із засадничих напрямів філософського знання, виконує інтегративну функцію у сфері гуманітарного осмислення історичного буття народу, формуючи концептуальне підґрунтя для формування цілісного розуміння національного досвіду. В українському контексті історіософія набула особливої не лише теоретико-пізнавальної, а й практичної та політико-ідеологічної значущості як теоретико-світоглядна матриця, що задає смислові вектори осмислення історичного шляху нації та її долі [9, с. 215–228; 14, с. 86–87]. Саме в цій якості вона функціонує як базовий філософський атрактор: структурний центр, що впорядковує та спрямовує процеси формування й утвердження національної та громадянської ідентичності, зокрема в умовах трансформаційних викликів, які постають перед державою в сучасному глобалізованому світі.

У контексті синергетичної методології поняття атрактор вживається для позначення стійкого стану або тенденції, до яких прагне система, незалежно від початкових умов її розвитку. У буквальному значенні атрактор (від англ. *attract* – притягати) – це центр притягання, смисловий або структурний фокус, навколо якого згруповуються події, процеси, ідеї [64, с. 174, 176; 65, с. 195; 66, с. 151; 67; 68, с. 77–78]. У соціокультурному вимірі атрактором виступають такі консолідуючі чинники, як центральна ідея, цінність або архетип, колективні уявлення, ідеологеми, які чинять притягальний вплив на свідомість та поведінкові стратегії суспільства. На відміну від них, базовий філософський атрактор є глибинною смисловою структурою, яка визначає напрям філософського мислення, світоглядної і ціннісної орієнтації суспільства. Він функціонує як раціонально-духовний центр притягання, у якому концентруються знання, уявлення про буття, смисли, що забезпечують онтологічну і культурну стабільність. У контексті національної ідентичності базовий філософський атрактор виступає як ментальна матриця, яка упорядковує уявлення про історичний шлях, призначення народу, його місце у світовому просторі. Українська історіософія виконує роль такого смислового атрактора, що структурує колективну пам'ять, задає вектори інтерпретації минулого, і тим самим впорядковує уявлення про національну долю. Вона виступає не лише як пізнавальна дисципліна, а як базовий світоглядний модус, який консолідує суспільство навколо певної візії історичного буття. Її функція – не просто інтерпретувати історичні факти, а наповнювати їх символічним і смисловим змістом, який виконує роль ідентифікаційної опори для нації. У цьому сенсі, історіософія постає не лише як форма ретроспективного осмислення історії, а як футурологічний навігатор, що впорядковує уявлення про національну долю, формує рамки для самоусвідомлення і вказує на можливі (чи бажані) вектори розвитку. Синергетична парадигма дозволяє осмислити історіософію як форму нелінійної рефлексії, де історичні події постають не як завершені факти, а як випромінювання смислів через нелінійні зв'язки минулого, теперішнього і майбутнього. В українському контексті історіософія стає базовим філософським атрактором ідентичності, що впорядковує культурну пам'ять, спрямовує громадянське становлення і визначає місце нації в глобальному світі.

Національна ідентичність постає як усвідомлене відчуття належності особи до певної соціокультурної спільноти, яка визначається спільністю стилю життя, системою ціннісних орієнтирів, культурних практик і суспільно-політичних норм. У цьому контексті вона є невід'ємним компонентом життєвого світу колективного «Ми», що забезпечує інтеграцію індивідів через систему спільних символів, наративів і механізмів ідентифікації. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», ухвалений 13 грудня 2022 р., надає нормативне визначення української національної ідентичності як стійкого «усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями» [42]. Це формулювання конкретизує зміст національної ідентичності, закріплюючи її багатовимірність як культурного, історичного та громадянського явища, що має ключове значення для державотворення та соціальної єдності. Щодо української громадянської ідентичності, то вона визначається як стійке усвідомлення свого політико-правового зв'язку з Україною, українським народом і громадянським суспільством.

Доцільно підкреслити, що національна і громадянська ідентичності мають динамічну природу, оскільки перебувають під постійним впливом соціальних трансформацій, культурних зрушень, а також зовнішньополітичних і геополітичних чинників. Вони здатні

не лише слугувати консолідуючим чинником, сприяючи солідарності в межах державної спільноти і національного колективу, але й потенційно стати джерелом соціальної напруги та конфліктів у разі розбіжностей в інтерпретації їх змісту з боку різних соціальних груп.

Не викликає сумнівів, що національна та громадянська ідентичності є складними і багатовимірними конструктами, які відображають взаємодію індивіда з політичними інституціями, культурними нормами, суспільними практиками та колективною пам'яттю. Вони функціонують як регулятивний механізм соціальної поведінки, виступаючи водночас засобом символічного впливу та соціального інтегрування. Формування цих ідентичностей є не лише важливим завданням освітньої політики, а й елементом стратегічного забезпечення національної безпеки, державної стійкості та громадянської єдності в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів.

Інтегрована структура національної та громадянської ідентичності репрезентується як складна поліструктурна система, що включає когнітивний, аксіологічний, афективний та конативний ключові компоненти. Когнітивний компонент охоплює усвідомлення особистістю власної етнічної належності, ідентифікацію себе як представника певної нації та громадянина держави, знання національної історії, символіки, мови, культурних традицій, базових цінностей української ідентичності, розуміння регіональної етнокультурної специфіки, а також сформовані образно-символічні уявлення про державу, громадянство та соціальну роль індивіда в межах громадянського суспільства. Аксіологічний компонент ґрунтується на національній ідеї та виявляється в прихильності до українських культурних, моральних і державницьких цінностей, традицій, звичаїв, мови, фольклору, історичної пам'яті та національної символіки. Він також передбачає суб'єктивну значущість членства у національній і громадянській спільнотах. Афективний компонент визначає емоційно-чуттєве ставлення особистості до своєї національної та громадянської ідентичності. Це, зокрема, ступінь емоційної прив'язаності, рівень відданості, переживання гордості, сорому, патріотизму, емоційна валентність образу «національного Я», а також переживання приналежності («моє/не моє»). Конативний компонент (мотиваційно-поведінковий) характеризує готовність особистості до практичного втілення ідентичнісних установок у соціальній взаємодії. Він реалізується через участь у національно зорієнтованій діяльності, ступінь готовності захищати суверенітет держави, сприяти її розбудові, через дотримання громадянських обов'язків, активність у захисті прав і свобод, залученість або дистанціювання у стосунках з державою й громадянським суспільством [69; 70; 71]. У сукупності ці компоненти відображають багатовимірну взаємодію особистості з національно-культурним середовищем, політичними інституціями, суспільними нормами та історичною пам'яттю, формуючи цілісну модель національної та громадянської ідентичності.

Формування та інтеріоризація ідентичностей відбувається у межах процесу національно-громадянської соціалізації, що має складну, багаторівневу природу. Цей процес детермінується функціонуванням мови та інших семіотичних кодів, через які структурується досвід індивідів та колективів. Ідентичності, по суті, є дискурсивними конструктами, що формуються в межах історіософських практик репрезентації, ідеологічно маркованих та спрямованих на легітимацію певного бачення минулого і, відповідно, сучасного соціального порядку. Вони реалізуються через мовлення й мислення, маючи логічно структуровану аргументацію, що ґрунтується на глибинних ціннісних парадигмах. У цьому контексті історіософія відіграє ключову роль, оскільки саме вона задає рамки інтерпретації історичного досвіду, що впливає на уявлення про теперішнє та проєктує майбутнє. Історіософські наративи, циркулюючи в межах національного дискурсу, легітимізують уявлення про національну спільність, наповнюючи її смисловим змістом. Ці наративи артикулю-

ються через ідеологічно навантажені канали – зокрема, в політичному, науковому, освітньому, медійному, військовому та спортивному полях, де відбувається інституціоналізація й ретрансляція відповідних ідентифікаційних моделей.

Освіта в сучасному соціокультурному контексті розглядається не лише як інституційна структура, а й як універсальний комунікативний простір, у межах якого здійснюється формування та трансформація світоглядної картини світу, системи ціннісних орієнтацій, моделей поведінки й соціальної ідентичності особистості. У цьому вимірі особливого значення набуває студіювання української історіософської проблематики в процесі вивчення курсантами Національної академії Національної гвардії України соціально-гуманітарного блоку дисциплін, що сприяє утвердженню національної та громадянської ідентичності майбутніх офіцерів.

Вагомим інструментом промоції української історіософії в освітньому середовищі Академії виступають навчальні курси з філософії, філософії культури, теорії та практики аргументації, що не лише акумулюють філософсько-культурні сенси, але й функціонують як засоби формування критичного мислення, ідентифікаційних моделей та ціннісно-світоглядних настанов. Ці дисципліни спрямовані на розвиток ідентичнісного мислення як специфічної форми суспільно-філософської рефлексії, яка базується на уявленні про колективне «Я» як носія унікальної історичної, культурної, мовної та духовної спадщини. Ідентичнісне мислення, у цьому сенсі, виступає механізмом конструювання, оновлення й легітимації національної та громадянської ідентичності, окреслюючи смислові горизонти самопізнання спільноти, її історичної тяглості та політичної суб'єктності.

У курсі філософії проблематика української ідентичності в історіософському вимірі висвітлюється, зокрема, в межах таких тем, як «Філософське знання в контексті завдань формування світоглядної та філософсько-методологічної культури майбутніх офіцерів НГУ» та «Українська філософія як культурно-історичний феномен», де акцентується увага на ролі національної філософської традиції у формуванні світоглядної позиції захисника Батьківщини. Крім того, означена проблематика опосередковано розкривається в річизі актуальних тем сьогодні в контексті філософського аналізу сутності і структури свідомості, феномену суспільної свідомості та її структури, а також суспільства як цілісної соціокультурної системи.

Суттєву роль у формуванні національної та громадянської ідентичності майбутніх офіцерів НА НГУ в контексті української історіософії відіграє навчальна дисципліна «Філософія культури». Це забезпечується включенням до робочої програми навчальної дисципліни низки проблем, які опановують здобувачі освіти, серед яких: культурна політика держави як чинник утвердження національної ідентичності; національна ідентичність у контексті міжкультурної комунікації; аксіологічний вимір культури – зокрема цінності справедливості, рівності, свободи, демократії як конституційних основ, що впливають із людської гідності; менталітет як глибинна характеристика культури; ціннісні домінанти духовної культури українства та росіян; православний чинник і месіанський характер російського менталітету; культура крізь призму ідентичності; взаємозв'язок національної ідентичності та політичного режиму; проблематика буття та історичної самоідентичності української культури; культурне підґрунтя російської національної ідеї; особливості формування й розвитку української та російської культурних ідентичностей; війна як фактор ідентичності; українська ідентичність як об'єкт російської агресії і засадничий чинник протидії їй; історичні корені імперської політики росії щодо України; етнокультурний чинник у російській агресії; маніпулятивні історіософські наративи рф у контексті російсько-української війни; соціокультурний вимір військової агресії росії; пам'ять культури як знаково-комунікативний феномен.

Формування національної та громадянської ідентичності майбутніх офіцерів Національної гвардії України здійснюється також у межах опанування навчального курсу «Теорія і практика аргументації», Розгляд проблем агресивної аргументації, агресивних тез, аргументів та правил умовиводів у контексті історіософського дискурсу і російської агресії проти України в курсі «Теорія і практика аргументації» спрямований на формування критичного мислення та ідентифікацію маніпулятивних історіософських наративів. Це є ключовим інструментом протидії інформаційній агресії та водночас сприяє зміцненню національної та громадянської ідентичності майбутніх офіцерів Національної гвардії України.

Таким чином, історіософія, будучи одним із ключових напрямів філософського знання, виконує багаторівневу функцію в структурі гуманітарного дискурсу, маючи не лише теоретичне, а й прикладне, політичне та ідеологічне значення. Як форма рефлексивного осмислення історичного буття, вона забезпечує глибоке проникнення у закономірності соціокультурного розвитку, виявляє смисли історичного часу, колективної пам'яті та ціннісних трансформацій. Українська історіософія виступає ключовим атрактором у формуванні національної та громадянської ідентичності майбутніх офіцерів Національної гвардії України, забезпечуючи глибоке осмислення історичних, культурних та ціннісних основ українства. Включення історіософських аспектів у освітній процес сприяє розвитку критичного мислення, протидії маніпулятивним наративам і зміцненню морально-етичних засад військовослужбовців, що є необхідною передумовою для ефективного забезпечення національної безпеки і державної стабільності в умовах сучасних викликів.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у комплексному аналізі впливу історіософських наративів на конструювання ідентичності в умовах динамічних соціокультурних трансформацій сучасного суспільства, розробці інноваційних методологічних засад інтеграції української історіософії в систему військової освіти, а також у вивченні ефективності застосування історіософських концептів як інструментів протидії інформаційній агресії та засобів консолідації національно-державного простору.

Список використаної літератури

1. Прицак О. Історіософія та історіографія Михайла Грушевського / Ред. І. Бречак. Київ; Кембрідж, 1991. 80 с. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0016596.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=0
2. Потульницький В. Внесок Омеляна Прицака у розвиток досліджень з історії України: тематичний, методологічний та концептуальний аспекти. Омелян Прицак: життєпис, спадщина, наукові інтереси: до 100-річчя від дня народження: збірник наукових праць / редкол.: О. Бубенок, Ю. Кочубей, В. Потульницький, Т. Сидорчук, Т. Ярошенко; упоряд. Т. Сидорчук. Київ: НаУКМА, 2021. С. 130–157. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/27449867-dc76-48e4-938f-8ec37a5ef424/content>
3. Галенко О.І. Що таке історія України?: Ревізуючи теорему О. Прицака. Омелян Прицак: життєпис, спадщина, наукові інтереси: до 100-річчя від дня народження: збірник наукових праць / редкол.: О. Бубенок, Ю. Кочубей, В. Потульницький, Т. Сидорчук, Т. Ярошенко; упоряд. Т. Сидорчук. Київ: НаУКМА, 2021. С. 158–172. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a4770858-aa26-4f3c-9c40-b34998708dc4/content>
4. Артюх В.О. Тяглість історії й історія тягlostі: українська філософсько-історична думка першої половини XX століття: монографія. Суми: Вид-во СумДУ, 2010. 266 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/324254542.pdf>
5. Артюх В. Історіософія Пантелеймона Куліша: від романтизму до позитивізму. *Світосгляд – Філософія – Релігія: Збірник наукових праць*. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012.

- Вип. 3. С. 5–17. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/37129/3/kulish.pdf>
6. Артюх В.О. Історіософія Миколи Костомарова. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Сер.: Теорія культури та філософія науки*. 2012. № 995. Вип. 46. С. 128–133. URL: <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/view/2440/2182>
 7. Артюх В. Це слов'янське слово «історіософія». *Людинознавчі студії. Філософія*. 2013. Вип. 28. С. 17–29. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Lstudf_2013_28_4
 8. Кислюк К.В. Російська та українська історіософія: подібність у розбіжностях. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2007. Вип. 63. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/74505/08-Kyslyuk.pdf?sequence=1>
 9. Кислюк К.В. Історіософія в українській культурі: від концепту до концепції: монографія. Х.: ХДАК, 2008. 288 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/379143804_ISTORIOSOFIA_V_UKRAINSKIJ_KULTURI_vid_konceptu_do_koncepcii_Monografia
 10. Потульніцький В.А. Україна і всесвітня історія: історіософія світової та української історії XVII–XX століть. Київ: Либідь, 2002. 478 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001702
 11. Барабаш Ю. Історіософія Тараса Шевчанка. *Слово і Час*. 2004. № 3. С. 15–37. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/172441/03-Barabash.pdf?sequence=1>
 12. Захара І. Проблеми історіософії у суспільно-політичному вимірі. Проблеми гуманітарних наук. *Філософія*. 2013. Вип. 31. С. 90–105. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pgn_2013_31_10
 13. Малиновський М.О. Українська історіософія: стан і перспективи вивчення. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2014. Вип. 44. С. 13–22. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=hak_2014_44_4
 14. Рачук С.Я. Національні історіософські ідеї в контексті сучасного розвитку України. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2023. Вип. 2(178). Т. 1. С. 76–93. URL: https://www.researchgate.net/publication/376327515_Nacionalni_istoriosofski_idei_v_konteksti_sucasnogo_rozvitku_Ukraini
 15. Українська історіософія (XIX–XX ст.): антологія: у 2 частинах / упор. В.О. Артюх. Суми: Вид-во СумДУ, 2011. Ч. 1. 250 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/362431297_Ukrainska_istoriosofia_HIH-HHst_antologia_u_dvoh_castinah_Sumi_Vid-vo_SumDU_2011_C_1_250_s
 16. Українська історіософія (XIX–XX ст.): антологія: у 2 частинах / упор. В.О. Артюх. Суми: Вид-во СумДУ, 2011. Ч. 2. 271 с. URL: <http://history.org.ua/LibegUA/978-966-657-381-3/978-966-657-381-3.pdf>
 17. Калакура Я.С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я.С. Калакура, О.О. Рафальський, М.Ф. Юрій. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с. URL: https://ipien.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/rafalskyi_kultura_192.pdf
 18. Калакура Я.С. Ментальний вимір української цивілізації / Я.С. Калакура, О.О. Рафальський, М.Ф. Юрій. Київ: Генеза, 2017. 560 с.

19. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с. URL: <https://ipien.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/Tsyvilizatsijna-identychnist-ukrainstva..pdf>
20. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. [Навч. посібник]. Київ: Генеза, 1996. 360 с. URL: <https://uamoderna.com/biblioteka/hrytsak-naryse-istorii-ukrainy/>
21. Грицак Я. Нариси з історії України: формування української модерної нації. Київ: Генеза, 2000. 249 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hrytsak_Yaroslav/Narys_istorii_Ukrainy.pdf
22. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. 5-е вид. Київ: Портал, 2022. 516 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hrytsak_Yaroslav/Podolaty_mynule_hlobalna_istoria_Ukrainy.pdf?PHPSESSID=i50ul1s6vtd2eq11f012sgctn4
23. Верменич Я.В. Конструювання української ідентичності: національні й регіональні проекти другої половини XIX – початку XX ст. / відп. ред. В.А. Смолій. Київ: Інститут історії НАН України, 2016. 356 с. URL: https://www.academia.edu/32665618/Верменич_Я_В_КОНСТРУЮВАННЯ_УКРАЇНСЬКОЇ_ІДЕНТИЧНОСТІ_національні_й_регіональні_проекти_другої_половини_XIX_початку_XX_ст
24. Гирич І. Українські інтелектуали і політична окремішність (середина XIX – початок XX ст.): монографія. К.: Український письменник, 2014. 496 с.
25. Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. Київ: Критика, 2004. 352 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kohut_Zenon/Korinnia_identychnosti.pdf
26. Нагорна Л.П. Історична культура: концепт, інформаційний ресурс, рефлексивний потенціал. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2014. 382 с. URL: <https://ipien.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/historical-culture.pdf>
27. Нагорна Л.П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. К., ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. 328 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Nahorna_Larysa/Istorychna_pamiat_teorii_dyskursy_refleksii.pdf
28. Нагорна Л.П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань. К., ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2011. 272 с. URL: https://ipien.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nagorna_site_133.pdf
29. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід / [Ю. Шаповал, Л. Нагорна, О. Бойко та ін.]; за загальною редакцією Ю. Шаповала. Київ: ІПіЕНД, 2013. 600 с. URL: https://ipien.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/culture_of_historical_memory_163.pdf
30. Степико М.Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія. К.: НІСД, 2011. 336 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-09/Ident-62307.pdf>
31. Титар О.В. Українські національно-культурні ідентичності Слобожанщини у контексті глобалізації: філософсько-антропологічний вимір: автореф. дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.04. Харків, 2016. 35 с. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/c76cbd9b-1a25-4d71-9142-360da2df2058/content>
32. Поліщук Р.М. Культурна ідентичність як субстанційний чинник формування світогляду українського народу в епоху глобалізації: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.05. Львів, 2017. 215 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/dis_polishchuk.pdf
33. Саракун Л.П. Криза національної ідентичності: причини та прояви. *Гуманітарний часопис*. 2012. № 4. С. 70–74. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&_S21P03=FILA=&_S21STR=gumc_2012_4_12

34. Саракун Л.П. Культурна політика сучасної України: монографія. Ніжин, 2016. 205 с. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f35d8594-e67a-410e-ac96-1e9c002d0add/content>
35. Саракун Л. Космополітична / національна ідентичність у контексті глобалізованої сучасності. *Університетська кафедра*. 2016. № 5. С. 149–158. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197256286.pdf>
36. Римаренко С. Глобалізація та криза ідентичності. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2017. Вип. 5–6 (91–92). С. 171–181. URL: https://ipriend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nz_91-92_93.pdf
37. Розумний О.М. Феномен національної ідентичності. комплементарність і національна свідомість. *Українська політична нація: проблеми становлення: зб. наук. ст. / за ред. М.М. Розумного (заг. ред.), М.Т. Степика, В.М. Яблонського*. К.: НІСД, 2012. С. 164–173. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-12/ukr_nasya-c7129.pdf
38. Онуфрив С. Трансформація ідентичності українського суспільства під час революції гідності. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2016. Вип. 41. С. 225–231 URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/viewFile/7392/7393>
39. Онуфрив С.Т. Євромайдан: дискурс ідентичності (медійний ракурс). *Соціальні комунікації: теорія і практика. Науковий журнал*. К., 2016. Т. 3. С. 7–12. URL: https://www.researchgate.net/profile/Hanna-ganna-Anna-Onkovych/publication/330533971_MEDIASKOLA_NA_KINBURNI_-_AVTORSKIJ_KULTURNO-OSVITNIJ_PROEKT/links/5c46c4a4458515a4c7377ae6/MEDIASKOLA-NA-KINBURNI-AVTORSKIJ-KULTURNO-OSVITNIJ-PROEKT.pdf
40. Костянтин К. Українська ідентичність: історико-культурні ретроспективи та сучасні перспективи. *Філософська думка*, 2018, № 3. С. 48–65. URL: <file:///D:/Downloads/416-Article%20Text-641-1-10-20200714.pdf>
41. Дедуш О.В. Історіографія дослідження української національної ідентичності в кінці XX – на початку XXI століть: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.05. Київ, 2021. 215 с. URL: https://www.academia.edu/53273423/Дедуш_О_В_Історіографія_дослідження_української_національної_ідентичності_в_кінці_XX_на_початку_XXI_століть_дис_канд_іст_наук_07_00_05_етнологія_Київ_ІМФЕ_ім_М_Т_Рильського_НАНУ_2021_215_с
42. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022. № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
43. Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 р. № 1322. Дата оновлення: 05.02.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>
44. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року: схвалено постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 р. № 1322. Дата оновлення: 05.02.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>
45. Бевз Т. Концептуалізація ідентичності українства в офіційному дискурсі. *Українознавство*. 2021. № 4(81). С. 31–46. URL: <http://journal.ndiu.org.ua/issue/view/14744>
46. Заяць Н.В. Національна ідентичність як основа для розвитку політичної нації в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2022. Вип. 56. С. 28–32. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc56/6.pdf>

47. Кириленко В.А. Законодавчі основи державної політики формування української національної ідентичності в умовах правового режиму воєнного стану. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право. 2024. Вип. 3(63). С. 71–79. URL: <https://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/313505/304466>
48. Ліпкан В.А. Державна ідентичність: новий термін політичної та правової науки. *Регіональні студії*. 2024. № 38. С. 33–40. URL: <https://goal-int.org/derzhavna-identichnist-novij-termin-politichnoyi-ta-pravovoyi-nauki/>
49. Неймарк О. Формування українського гуманітарного простору в контексті забезпечення національної безпеки держави. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2021. № 3. С. 77–84. URL: <https://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/121>
50. Горінов П.В., Драпушко Р.Г. Становлення національної ідентичності українців як основа національної безпеки української держави. *Юридичний науковий електронний журнал. Електронне наукове фахове видання*. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2022. № 10. С. 26–30. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/10_2022.pdf
51. Денисюк С.Г., Фокін Я.Ф. Національна ідентичність як фактор міжнародної безпеки: політико-правовий аналіз. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Питання політології*. 2023. Вип. 44. С. 19–25. URL: <https://periodicals.karazin.ua/politology/issue/view/1418/1910>
52. Колосовська І.І. Концептуалізація феномену ідентичності як складової національної безпеки: публічно-управлінський вимір. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*, 2025. № 15. <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2025-15-02-02>
53. Кіндратець О.М., Сергієнко Т.І. Особливості формування ідентичності українців в умовах гібридної війни. *Політикус. Науковий журнал*. 2021. Вип. 1. С. 40–46. URL: http://politicus.od.ua/1_2021/6.pdf
54. Здіорук С., Палінчак М. Вплив московського патріархату на національну ідентичність у контексті війни росії супроти України. *Україна дипломатична. Науковий щорічник*. Київ, 2022. С. 366–377. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/46487>
55. Яремчук С., Дяк В., Тушко К. Проблеми формування української культурної ідентичності в умовах війни. *Грані. Науково-теоретичний альманах*. 2023. Т. 26. № 1. С. 105–111. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1851>
56. Сардак А. Феномен національної ідентичності в умовах інформаційної війни. *Журнал соціальної та практичної психології*. 2024. № 3. С. 87–91. <https://journals.univ.zhitomir.ua/index.php/psy/article/view/136>
57. Голденштейн К.О. Процес і специфіка наукового осмислення символічної складової національної ідентичності. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки*. 2024. № 9. С. 89–95. URL: <https://jvestnik-politology.donnu.edu.ua/article/view/16357>
58. Утвердження української національної та громадянської ідентичності: монографія / за заг. ред. К. Журба, О. Рейпольська. Київ: «Компрінт». 2024. 232 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741358/1/Монографія%20Ідентичність.pdf>
59. Галів М., Свійонтик О. Освіта як складова національної безпеки України в умовах сучасної російсько-української війни: правові засади, проблеми, досвід і завдання. *Молодь і ринок. Щомісячний науково-педагогічний журнал*. 2023. № 3(211). С. 25–31. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/277194>
60. Кириленко К.М. Формування української ідентичності в процесі викладання курсу «Філософія» в закладі вищої освіти за умов воєнного стану. *Вісник Національної ака-*

- демії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал. 2022. № 3. С. 10–15. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/Akademiia/Vydannia/Visnyk/Visnyk_3_2022.pdf
61. Голденштейн К.О. Символічні засоби формування політики ідентичності. *Політичне життя*. 2024. № 2. Лип. С. 150–156. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/16105>
62. Давидюк Н. Вплив соціальних змін на формування в здобувачів освіти української національної ідентичності. *Нова педагогічна думка*. 2024. № 2. Т. 118. С. 81–85. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/635>
63. Конівіцька Т., Вербицька Л. Формування національної ідентичності особистості в закладах освіти безпечного спрямування. *Особистість в екстремальних умовах: матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф., м. Львів, 23 квіт. 2025 р.* Львів, 2025. С. 301–305. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/handle/123456789/15884>
64. Мельник В.В. Культура як єдиний соціальний, культурний та глобальний організм: філософсько-антропологічний аналіз. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2007. Вип. 28. С. 173–182. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=znpgvzdia_2007_28_19
65. Мельник В.В. Синергетична методологія культури як єдиного глобального організму. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2013. Вип. 53. С. 194–203. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=znpgvzdia_2013_53_22
66. Мельник В.В. Соціально-філософська концептуалізація мегасоціуму як глобального організму в контексті синергетичної методології. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2014. Вип. 57. С. 150–160. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=znpgvzdia_2014_57_16
67. Березинський В.П. «Дивний аттрактор» як архетипна структура самоорганізації політичної системи. *Політологічні записки*. 2013. № 7. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Polzap_2013_7_26
68. Березинський В. Культурно та психологічно обумовлені форми соціально-політичної атрактивності. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2013. Вип. 3. С. 77–83. URL: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/3_2016/3_2016.pdf
69. Желанова В.В., Матвієнко О.В. Національно-культурна ідентичність особистості: сутність та структура. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 49. Т. 1. С. 17–20. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/49/part_1/3.pdf
70. Петровська І.Р. Рівні та структура громадянської ідентичності особистості. *Психологічні перспективи*. 2017. Вип. 30. С. 157–171. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Ppst_2017_30_16
71. Петровська І.Р. Трирівнева структура громадянської ідентичності особистості. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Київ, 2020. № 46(49). С. 131–138. URL: https://www.researchgate.net/publication/348015677_Tririvneva_struktura_gromadanskoj_identichnosti_osobistosti

UKRAINIAN HISTORIOSOPHY IN THE FRAMEWORK OF THE FUNDAMENTAL ATTRACTOR OF ESTABLISHING NATIONAL AND CIVIC IDENTITY

Liudmyla Nepipenko

*National Academy of the National Guard of Ukraine,
Faculty of Humanities, Department of Social and Humanitarian Sciences
Maidan Zakhysnykiv Ukrainy, 3, 61001, Kharkiv, Ukraine*

The article is dedicated to highlighting the role of Ukrainian historiography in the context of the basic philosophical attractor in the process of shaping the national and civic identity of future officers of the National Guard of Ukraine. The theoretical and methodological, and socio-practical significance of studying the issue has been determined. In *the theoretical and methodological aspect*, the worldview, political and ideological importance of the methodological achievements of Ukrainian historiography and the post-communist dimension of the issue are relevant. Emphasis is placed on a new approach to understanding social and cultural identity as a multidimensional phenomenon, shaped through the prism of historical consciousness, national cultural codes, value orientations, political aspirations and ideals. It is emphasized that the determining factor in the formation of national and civic identity is the “construction of history” which includes the selection, interpretation, and transmission of historical events and narratives that serve as the foundation for collective memory. It is noted that the development of the concept of the basic attractor as a structural principle for the development of identity is an innovative approach that allows for a rethinking of the role of national narratives in the transformational processes of the society. This creates a foundation for further scientific research in the field of studying the resilience of national identities and their impact on social dynamics. In the *socio-practical aspect*, the relevance of addressing the problem under study is determined by the need to overcome the powerful negative external factor that poses a threat to the countrywide national and civic identity of Ukraine. It is emphasized that, among other things, Russia’s hybrid aggression aims to destabilize Ukraine’s national identity. Actively manipulating historical myths and narratives, Russian propaganda aims to form perceptions about the artificial nature of Ukrainian national identity and history, amplifying internal tension, undermining social cohesion, increasing the risks of societal split, and creating the foundation for further destabilizing processes. It is pointed out that the consolidation of Ukrainian national and civic identity is an important component of ensuring Ukraine’s national security. The importance of national and civic identity lies in its ability to serve as a unifying factor for society, creating resilient mechanisms for social integration and contributing to the formation of strategies to counter destructive external influences. It is stated that the conclusions drawn from the study have practical potential for creating communication strategies that will help overcome the consequences of information aggression and strengthen national sovereignty. It is concluded that, considering the importance of ensuring the effective training of military personnel capable of responding to external threats and ensuring national security in the context of modern sociocultural and political transformations, the integration of knowledge of Ukrainian historiography into the educational process of the National Academy of the National Guard of Ukraine is one of the effective tools for forming the national and civic identity of future officers of the National Guard of Ukraine. The methodological foundation of the research was based on the principles of interdisciplinarity, scientific objectivity, historicism, systemism, development, determinism, and social humanism. The research process involved general scientific methods (cognitive analysis and synthesis, induction, deduction, comparison), such methods as theoretical analysis of sources on the issue, historical and genetic, interpretative, case-study, pragmatic, structural and functional, as well as methods for reconstructing key milestones in the phylogenesis of Ukrainian and Russian cultures. To achieve the stated goal, the following approaches, most relevant to the specifics of the research subject, were used: civilization, synergetic, systemic, dialectical, sociocultural, and activity-axiological approaches.

Key words: historiography, cultural attractor, basic philosophical attractor, identity, national identity, civic identity.